

УДК 339.137.2:664.66

Т. В. Савченко

кандидат економічних наук

Національний факультет Запорізького національного університету

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Розглянуто стан виробництва та споживання хлібобулочних виробів в Україні. Визначено основні фактори зменшення споживання хлібобулочних виробів: цінові детермінанти (відносне подорожчання хлібобулочних виробів через вищі темпи зростання цін на них порівняно з іншими продуктами харчування – ефект заміщення) та нецінові (скорочення населення, зростання його доходів, пропаганда здорового способу життя). Установлено необхідність державної підтримки для більшості хлібопекарських підприємств, для подальшого розвитку підприємств вкрай важлива законодавча підтримка.

Ключові слова: виробництво та споживання хлібопекарських виробів, фактори зменшення споживання, структура виробництва, хлібопекарські підприємства.

I. Вступ

На сучасному етапі розвитку хлібопекарська галузь переживає не найкращі часи, зумовлені фінансовою кризою 2008–2010 рр., відсутністю фінансових та інвестиційних ресурсів, застарілою матеріально-технічною базою й скороченням населення України. Усі ці фактори зумовили загострення конкурентної боротьби на ринку виробництва хлібобулочних виробів, і першочерговим завданням сьогодні постає збереження потенціалу хлібопекарської галузі України шляхом підвищення економічної ефективності діяльності підприємств та якості хлібобулочних виробів.

Проблеми зменшення попиту на хлібобулочні вироби в Україні та, як наслідок, падіння економічної ефективності підприємств хлібопекарської галузі досліджує багато вчених, такі як: Н. О. Власова, Ю. В. Давидюк, О. М. Дзюба, А. В. Жамойда, В. М. Калашніков, Ю. П. Макаренко, Я. І. Обідіна, К. Ю. Омельченко, Т. В. Полінчик-Ярова. Але ці дослідження спрямовані переважно на підвищення фінансових показників діяльності хлібопекарських підприємств, аналіз ринку хлібобулочних виробів, визначення особливостей роздрібною торгівлі хлібобулочною продукцією та формування споживчого попиту. Проте ряд аспектів стосовно аналізу факторів зменшення споживання хлібобулочних виробів та визначення шляхів підвищення ефективності діяльності хлібопекарських підприємств розглянуто недостатньо.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження попиту на хлібобулочні вироби в Україні, визначення факторів зменшення споживання хлібобулочних виробів та формулювання основних напрямів підвищення ефективності діяльності хлібопекарських підприємств.

III. Результати

Хлібний ринок України на 99,9% представлений продукцією вітчизняного виробництва. Однак протягом останнього десятиліття в хлібопекарській галузі зафіксовано спад виробництва.

За статистичними даними Державної служби статистики, в Україні у 2012 р. було вироблено 1,7 млн т. хліба і хлібобулочних виробів, що становить лише 25% обсягів виробництва 1990 р. (6,7 млн т).

Динаміку виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні подано в табл. 1.

Як показують розрахунки табл. 1, обсяг виробництва хлібобулочних виробів у 2012 р. в Україні становив 1679 тис. т., що на 3,8% менше, ніж за попередній рік. Кількість наявного населення становила 45 553 тис. осіб, що на 0,5% менше, ніж за попередній рік, а виробництво на одну особу становило 36,9 кг/рік, що на 3,4% менше, ніж за попередній рік. Наведена динаміка виробництва підтверджує тенденцію до зменшення обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні, а невідповідність відсоткових змін між цими трьома показниками ще раз підтверджує думку багатьох експертів про активізацію тіньового виробництва.

Динаміка обсягу виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні має негативну тенденцію, у відсотковому співвідношенні виробництво у 2012 р. до 2005 р. скоротилося на 26%.

Місткість українського ринку хліба та хлібобулочних продуктів, виходячи з постанови Кабінету Міністрів України від 14.04.2000 р. № 656 щодо розрахунку щоденної біологічної норми споживання хліба на одну людину (101 кг на рік) [7], на 2012 р. повинна становити близько 4,6 млн т на рік, але офіційні обсяги виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні менше від цих обсягів у 2,7 разу.

**Динаміка виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні
за 2005–2012 рр.**

Показник	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Виробництво хліба та хлібобулочних виробів, тис. т	2264	2160	2034	1978	1828	1808	1763	1679
Зміни до попереднього року, %		95,4	94,2	97,2	92,4	98,8	97,8	95,2
Кількість наявного населення, тис. осіб	47280,8	46929,5	46646,0	46372,7	46143,7	45962,9	45778,5	45553,0
Зміни до попереднього року, %		99,3	99,4	99,4	99,5	99,6	99,6	99,5
Виробництво на одну особу, кг/рік	47,9	46	43,6	42,7	39,6	39,5	38,6	36,9
Зміни до попереднього року, %		96,0	94,8	97,9	92,7	99,7	97,7	95,6

Джерело: розраховано автором на підставі [6].

В Україні, навпаки, на думку В. М. Калашнікова, дві третини хліба, що споживається, – пшеничний (найбільш калорійний вид хліба), і лише третина від обсягу споживання – житній хліб [4, с. 500].

Виняткова роль хліба в раціоні харчування людини, його соціальна значущість накладають свій відбиток на функціонування ринку хлібобулочних виробів як складової українського продовольчого ринку.

Ринок хліба є визначальним у забезпеченні економічної та продовольчої безпеки країни. Н. О. Власова вважає, що стабільне

виробництво зернових культур, ритмічний випуск хлібобулочних виробів різноманітного асортименту, безперебійне забезпечення ним населення та вартісна його доступність є елементами складної сукупності продовольчої та економічної безпеки народногосподарського комплексу та фактором зменшення соціальної напруги в суспільстві [1, с. 29].

Однією з причин зменшення попиту на хліб є випередження індексу споживчих цін на цю продукцію порівняно з індексом споживчих цін на продукти харчування, зокрема на м'ясо і м'ясопродукти, овочі (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка індексів споживчих цін на окремі групи продуктів харчування
в Україні за 2005–2012 рр.**

Групи товарів	Індекси споживчих цін за роками							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Хліб	97,4	107,8	114,8	130,3	113,9	110,2	113,9	105,2
М'ясо та м'ясопродукти	130,3	103,3	102,5	139,4	111,8	102,0	106,0	107,1
Овочі	91,9	104,8	108,9	133,1	81,7	114,5	92,9	54,0
Продукти харчування	117,5	123,7	109,6	136,7	110,9	110,7	106,1	96,9
Загальний індекс споживчих цін	110,3	111,6	116,6	102,3	112,3	109,1	104,6	99,8
Зміни індексів споживчих цін на хліб до інших продуктів харчування та загального індексу споживчих цін, %								
М'ясо та м'ясопродукти	74,8	104,4	112,0	93,5	101,9	108,1	107,5	98,2
Овочі	106	102,8	105,4	97,9	139,4	96,2	122,6	194,8
Продукти харчування	82,9	87,2	104,7	95,3	102,7	99,5	107,4	108,6
Загальний індекс споживчих цін	88,3	96,6	98,5	127,4	101,4	101,0	109,0	105,4

Джерело: розраховано автором на підставі [10, с. 71].

За результатами табл. 2 за розглянуті роки індекси споживчих цін на хліб випереджають індекси на інші продукти харчування та загальний індекс споживчих цін за винятком років:

- м'ясо та м'ясопродукти – у 2005 р. (74,8%), 2008 р. (93,5%) та 2012 р. (1,8%);
- овочі – у 2008 р. (97,9%) та 2010 р. (96,2%);
- продукти харчування в цілому – у 2005 р. (82,9%), 2006 р. (87,2%), 2008 р. (95,3%), 2010 р. (99,5%);
- загальний індекс споживчих цін – з 2005 по 2007 р. (88,3%, 96,6% та 98,8% відповідно).

У 2012 р. індекс споживчих цін на хліб перевищував індекс споживчих цін на овочі на 94,8%, продукти харчування в цілому – на 8,6%, загальний індекс споживчих цін – на 5,4%.

Вищим індекс споживчих цін у 2012 р. порівняно з індексом споживчих цін на хліб був лише на м'ясо та м'ясопродукти – на 1,8%.

Ціна на хліб майже не впливає на його обсяги споживання [5], але випередження зростання цін на цю продукцію по відношенню до інших продуктів харчування зумовлюють зниження обсягів споживання хліба.

Ці висновки підтверджують і результати динаміки споживання хлібу та інших продуктів харчування, зокрема на м'яса і м'ясопродуктів, овочів (табл. 3).

За результатами табл. 3 ми бачимо безупинне зменшення обсягів споживання хліба на одну особу за рік за період 2005–2012 рр. на 11 кг порівняно із зростанням споживання м'яса і м'ясопродуктів (за винятком 2009 та 2011 рр.) та овочів (за винятком 2007 р.).

Таблиця 3

Динаміка споживання окремих груп продуктів харчування в Україні за 2005–2012 рр.

Продукти харчування	Споживання продуктів харчування на одну особу за рік, кг							
	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Хліб	47,9	46	43,6	42,7	39,6	39,5	38,6	36,9
Зміни до попереднього року, %		96,0	94,8	97,9	92,7	99,7	97,7	96,0
М'ясо та м'ясопродукти	39	42	46	51	50	52	51	54
Зміни до попереднього року, %		107,7	109,5	110,8	98,0	104,0	98,1	105,9
Овочі	256	261	248	261	270	273	302	303
Зміни до попереднього року, %		102,0	95,0	105,3	103,5	101,1	110,6	100,3

Джерело: розраховано автором на підставі [10, с. 417].

Споживання м'яса на одну особу за рік збільшилось за цей період на 15 кг, споживання овочів – на 47 кг.

У 2012 р. споживання м'яса та м'ясопродуктів збільшилось на 5,9%, овочів – на 0,3%, а споживання хліба зменшилось на 4% порівняно з 2011 р.

Такі результати свідчать про зменшення споживання населенням хліба за рахунок

збільшення споживання інших продуктів харчування.

На думку Я. І. Обідіної, ще одним фактором, що сприяє зменшенню споживання хліба та хлібобулочних виробів, є зростання доходів населення [5]. Розглянемо динаміку доходів населення України за 2005–2011 рр. (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка доходів населення України за 2005–2012 рр.

Показник	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Доходи населення, млн грн	381 404	472 061	623 289	845 641	894 286	1 101 175	1 251 005	1 407 197
Зміни до попереднього року, %		123,8	132,0	135,7	105,8	130,2	147,9	112,5
Кількість наявного населення, млн осіб	47,3	46,9	46,6	46,4	46,1	46,0	45,8	45,6
Зміни до попереднього року, %		99,3	99,4	99,4	99,5	99,6	99,6	99,6
Доходи на одну особу, грн	8063,5	10 065,3	13 375,3	18 225,0	19 398,8	23 938,6	27 314,5	30 859,6
Зміни до попереднього року, %		124,8	132,9	136,3	106,4	123,4	114,1	113,0

Джерело: розраховано автором на підставі [10, с. 386].

Як показують розрахунки, за 2005–2012 рр. доходи населення зросли, хоча темп зростання доходів на одну особу уповільнився у 2009 р.

У 2012 р. доходи населення зросли на 12,5%, а доходи на одну особу – на 13% порівняно з 2011 р.

Наведена динаміка доходів населення України свідчить про те, що відбувається їхнє зростання, а значить, це могло спричинити зменшення споживання хліба та хлібобулочних виробів.

Зниження обсягів споживання хліба та хлібобулочних виробів також зумовлює негативний психологічний вплив засобів масової інформації [5]. Активна пропаганда здорового способу життя, серед інших рекомендацій, що надаються населенню, також закликає до зменшення споживання хліба.

Таким чином, основними факторами зменшення споживання хліба та хлібобулочних виробів в Україні за 2005–2012 рр. стали:

- зменшення кількості наявного населення, а отже, зменшення місткості ринку реалізації хліба та хлібобулочних виробів;
- збільшення споживання інших продуктів харчування, таких як м'ясо та овочі, внаслідок випередження зростання цін на хліб та

хлібобулочні вироби порівняно зі зростанням цін на інші продукти харчування;

- зростання доходів населення і, як наслідок, отримання можливостей до змін у структурі харчування (збільшення споживання дорожчих продуктів харчування);
- негативний психологічний вплив засобів масової інформації (зменшення споживання хліба внаслідок агітації проти боротьби з ожирінням).

Скорочення попиту на хліб та хлібобулочні вироби спричинило загострення конкурентної боротьби серед виробників цієї продукції.

Загалом у хлібопекарській галузі України на сьогодні діє понад 1000 хлібо заводів різної потужності, які щодоби виробляють 6,8 тис. т хліба і хлібобулочних виробів. Асортимент продукції дуже широкий і різноманітний та щорічно оновлюється. Потужності промислових хлібо заводів використовуються на 30–40%, за винятком хлібо заводів Києва і деяких великих міст – тут заводи працюють на повну потужність. Йдеться про високу конкурентоспроможність продукції та її якість. У структурі виробництва 72% хліба і хлібобулочних виробів випікають промислові хлібо заводи (близько 400), розташовані в містах і районних центрах. Ще 6% хліба виробляють підприємства колишньої системи "Укркоопспілка". Таких

хлібозаводів близько 500 т. Як правило, це хлібозаводи невеликої потужності, що обслуговують сільську зону; 1,5% хліба припадає на частку підприємства “Укрпродспілки”; нарешті, 20% хліба і хлібобулочних виробів випікають малі пекарні [9, с. 100].

Великі хлібопекарські підприємства, як правило, займають 50–60% регіональних ринків реалізації хлібобулочної продукції ринку, переважно це підприємства, що розташовані в обласних містах. Таким чином, невелика кількість виробників займає більше від половини ринку реалізації хліба та хлібобулочних виробів, що й спричиняє загострення конкурентної ситуації на регіональних ринках. Ще одним фактором, що сприяє загостренню конкурентної боротьби серед виробників хлібобулочних виробів, є нетривалий термін реалізації продукції, що обмежує можливі ринки реалізації підприємств відстанню доставки продукції.

Виробництво та продаж хлібної продукції в Україні регулює місцева влада, яка може встановлювати граничну норму рентабельності для окремих сортів соціального хліба, це й спричинило, на думку С. О. Петрухи, те, що сьогодні пекарні працюють із рентабельністю 2–5%, і лише кілька – близько 10% [8, с. 15].

Ю. В. Давидюк вважає, що ситуацію з технічним оснащенням, яка склалася на хлібозаводах, слід вважати катастрофічною: технологічна спрацьованість обладнання становить понад 60–70%. Водночас оптимальний рівень рентабельності хлібного виробництва, який дасть змогу оновити печі та інше устаткування, має становити 20–25% [2, с. 33].

Основною проблемою хлібопекарських підприємств є збитковість реалізації продукції. За даними об'єднання “Укрхлібпром”, середні роздрібні ціни на сорти хліба масового вжитку в цілому по Україні за 2012 р. зросли на 3,3–5,1%. Зазначене зростання спостерігалось в основному впродовж січня – серпня минулого року. У цей самий період ціни на борошно зросли в межах 20–28%. Упродовж вересня – грудня 2012 р. ціни на сорти хліба масового вжитку були незмінними. Тобто в цілому за рік роздрібні ціни на сорти хліба масового вжитку в результаті адміністративного стримування не були збільшені адекватно зростанню цін на борошно та інші складові витрат [3].

Ще однією з причин такого становища підприємств є нерівні умови для роботи промислових хлібозаводів та виробників хліба, що оподатковуються за спрощеною системою [3].

Кількість збиткових підприємств у результаті адміністративного регулювання цін щороку зростає і на сьогодні досягла 40% від загальної кількості [3].

Так, за даними Державної служби статистики, у 2012 р. в цілому галузь зазнала 311 млн грн збитків (90 підприємств, або 40%, зазнали 444 млн грн збитків: 133 підприємства, або 60%, 133 млн грн прибутків). Збиткові підприємства не в змозі підтримувати матеріально-технічну базу в належному стані та є непривабливими для інвесторів [3].

Розмір заробітної плати на підприємствах хлібопекарської галузі сьогодні, як і в попередні роки, залишається нижчим від середнього по Україні та в промисловості. Так, за даними об'єднання “Укрхлібпром”, середньомісячна заробітна плата в хлібопекарській галузі за 2012 р. становила 2365 грн, що на 10,2 % нижче від рівня середньомісячної заробітної плати всього по Україні (2633 грн) та на 24,2% нижче від середньої заробітної плати в промисловості (3120 грн), що заважає проведенню ефективної кадрової політики на підприємствах та спричиняє плінність кадрів [3].

Зіставлення фактичних обсягів виробництва й фактичних обсягів споживання хліба та хлібобулочних виробів свідчить, що 37% зазначеної продукції виробляють промислові хлібозаводи, 63% обсягів споживання залишаються поза статистичною звітністю [3].

Без створення з боку держави нормальних умов для функціонування виробників хліба вихід з кризи для більшості хлібопекарських підприємств є неможливим. Першочерговими заходами в цій ситуації повинні стати:

- передбачення, в першу чергу, для збиткових хлібопекарських підприємств, пільгової ставки на оплату газу та електроенергії;
- забезпечення з боку Аграрного фонду хлібопекарських підприємств борошном з державного інтервенційного фонду за цінами, нижчими від ринкових, та в обсягах, які відповідають обсягам виробництва регульованих видів хліба по кожному підприємству, оплату за борошно Аграрного фонду здійснювати не на умовах попередньої оплати, а за фактом його поставки;
- розробити систему заходів щодо поступового переходу на вільне ціноутворення на ринку хліба та хлібобулочних виробів.

IV. Висновки

1. За результатами дослідження стану і тенденцій виробництва та попиту на хлібобулочні вироби в Україні за 2005–2012 рр. встановлено:
 - в Україні має місце зменшення обсягів виробництва хліба і хлібобулочних виробів (обсяг виробництва 2012 р. становить лише 26% від обсягів виробництва 1990 р.);
 - близько половини ринку хліба України займають 6–7 великих виробників, які зосереджують свої потужності в окремих регіонах;

- конкуренція на регіональних ринках хлібобулочних виробів досить висока за рахунок зосередження значної кількості невеликих підприємств;
 - внаслідок зменшення обсягів виробництва та державних обмежень у формуванні ціни на продукцію 40% підприємств хлібопекарської галузі є збитковими.
2. Основними факторами зменшення споживання хліба та хлібобулочних виробів в Україні за 2005–2012 рр. стали:
- зменшення кількості наявного населення, а отже, зменшення місткості ринку реалізації хліба та хлібобулочних виробів;
 - збільшення споживання інших продуктів харчування, таких як м'ясо та овочі, внаслідок випередження зростання цін на хліб та хлібобулочні вироби порівняно зі зростанням цін на інші продукти харчування;
 - зростання доходів населення і, як наслідок, отримання можливостей до змін у структурі харчування (збільшення споживання дорожчих продуктів харчування);
 - негативний психологічний вплив засобів масової інформації (зменшення споживання хлібу внаслідок агітації проти боротьби з ожирінням).
3. Установлено необхідність державної підтримки для більшості хлібопекарських підприємств, що опинилися в кризовому становищі. Для подальшого розвитку підприємств у край важлива законодавча підтримка. Подолання кризової ситуації в цілому в галузі неможливе без удосконалення нормативно-правової бази з метою формування повноцінного конкурентного середовища на ринку хліба та забезпечення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, захисту прав та інтересів підприємців і споживачів на ринку хліба та хлібобулочних виробів.
- Напрямом подальших досліджень є розробка методичного забезпечення підвищення ефективності управління хлібопекарських підприємств.
- Список використаної літератури**
1. Власова Н. О. Економіко-організаційні особливості розвитку роздрібної торгівлі хлібом та хлібопродуктами: монографія / Н. О. Власова, В. А. Гросул, О. М. Филипенко, В. М. Калашников; Харк. держ. ун-т харч. та торгівлі. – Харків: ХДУХТ, 2009. – 244 с.
 2. Давидюк Ю. В. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств хлібопекарської галузі / Ю. В. Давидюк, Н. Ю. Самойленко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 32–33.
 3. Інформація про підсумки роботи підприємств хлібопекарської галузі, виконавчого апарату Об'єднання "Укрхлібпром" та ЦВТЛ у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrhlbprom.org.ua/ua/novini/richnij_zvit_2011.html.
 4. Калашников В. М. Особливості ринку хліба та хлібобулочних виробів / В. М. Калашников // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. праць. – Харків: ХДУХТ, 2007. – Вип. 1 (5). – Т. 1. – С. 500–507.
 5. Обідіна Я. І. Фактори впливу на обсяги споживання хлібу та хлібобулочних виробів / Я. І. Обідіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SND_2011/Economics/14_79233.doc.htm.
 6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
 7. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2000 р. № 656 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/656-2000-%D0%BF>.
 8. Пеструха С. Методологічні засади аналізу фінансового стану хлібопекарської підгалузі харчової промисловості України / С. Петруха, М. Колотуша // Економіст. – 2007. – № 5. – С. 15–27.
 9. Соловійов І. О. Маркетингові аспекти діяльності суб'єктів ринку хлібобулочних виробів / І. О. Соловійов, О. О. Мурзак // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 100–106.
 10. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України. – Київ: ТОВ "Август Трейд", 2013. – С. 552.

Стаття надійшла до редакції 13.08.2014.

Савченко Т. В. Исследование особенностей потребления и производства хлебобулочных изделий в Украине

Рассмотрено состояние производства и потребления хлебобулочных изделий в Украине. Определены основные факторы уменьшения потребления хлебобулочных изделий: ценовые детерминанты (относительное подорожание хлебобулочных изделий из-за высоких темпов роста цен на них по сравнению с другими продуктами питания – эффект замещения) и неценовые (сокращение населения, рост его доходов, пропаганда здорового образа жизни). Установлена необходимость государственной поддержки для большинства хлебопекарных

предприятий, для дальнейшего развития предприятий крайне важна законодательная поддержка.

Ключевые слова: производство и потребление хлебобулочных изделий, факторы уменьшения потребления, структура производства, хлебопекарные предприятия.

Savchenko T. Study of Features of Consumption and Production in Ukraine Bakeri

The state of production and consumption of bakery products in Ukraine: There is a decrease in the production of bread and bakery products; about half of the bread market Ukraine take 6–7 large producers who concentrate their power in some regions; competition in regional markets bakery products is quite high due to the concentration of a significant number of small businesses; due to a decrease in output and state constraints in the formation of prices in 40% of the baking industry is unprofitable. The main factors reducing the consumption of bakery products: decrease of population, and thus reduce the capacity of markets for bread and bakery products; increased consumption of other foods, such as meat and vegetables, due to the advance price increases for bread and bakery products in comparison with the growth of prices of other foods; income growth and consequently getting the opportunity to change in dietary pattern (increased consumption of more expensive food); negative psychological impact of mass media (reduce consumption of bread because of negative campaigning to combat obesity). But despite the good reasons that led to reduced demand for bakery products, comparing the actual output and the actual energy consumption of bread and bakery products shows that 37% of these products are made by industrial bakeries, 63% of consumption remain outside the statistical reporting. Established the need for government support for most bakeries that were in crisis. For further development of enterprises is essential first legislative support. Overcoming the crisis, as a whole, the industry is impossible without improving normative – legal framework to form a full competitive market of bread and monitoring compliance with legislation on protection of economic competition, protection of rights and interests of businesses and consumers in the market of bread and bakery products. The primary measures in this situation should be: Predictions, primarily for loss bakeries, preferential rates to pay for gas and electricity; provision by the Agrarian Fund bakeries with flour from the state intervention fund at prices below the market price, and in amounts that correspond to the volume of production of controlled types of bread for each plant, pay for meal Agricultural Fund does not carry on prepay, but in fact it delivery; develop a system of measures for gradual transition to free market pricing of bread and bakery products.

Key words: production and consumption of bakery products, factors reducing the consumption structure of production bakeries.